

OROSZ Zoltán

HELIKOPTEREK ALKALMAZÁSA A TERRORIZMUS ELLENI HARCBAN

THE USE OF HELICOPTERS IN THE FIGHT AGAINST TERRORISM

A szerző cikkében azt mutatja be, hogy a helikopter, mint speciális repülőeszköz milyen lehetőségekkel, repülési képességekkel rendelkezik, továbbá ezen képességek birtokában miként alkalmazható speciális — például terrorelhárító, biztonsági — feladatok megoldása során.

A szerző a tanulmányban a helikopterek speciális — mind katonai, mind polgári — alkalmazási lehetőségeit nem nemzeti aspektusban, hanem egyetemes jelleggel vizsgálta.

In his article the author presents the opportunities and flight capacities presented by helicopters and how such capabilities can be used in the execution of special missions – e.g. conducting counterterrorist or security operations.

In his study paper the author analyses the specific features of the use of helicopters – both in military and civil activities – not in national but universal context.

Terrorizmus: egy szó, egy fogalom, egy jelenség, amely mindig is jelen volt az emberiség történelmében. Esetleg nem volt akkora jelentősége, mint napjainkban. Sajnos már szinte közhelynek számít, de 2001. szeptember 11-e óta megváltozott a világ és ismerete erről a fogalomról, hogy terrorizmus. Nincs olyan médium, mely naponta ne tudósítana a világ valamely pontjáról, egy terrorista cselekményről. Ezek az események sokkolják az embereket, feszültté teszik mindennapjaikat. Tulajdonképpen ez is a terroristák célja: a megfélemlítés, rettegés légkörének kialakítása, káosz helyzet teremtése, így kialakítva azt a lélektani környezetet, melyben céljaikat meg kívánják valósítani.

A szakemberek véleménye szerint a 21. század terrorizmusa már nem egyes személyek életét veszélyezteti, hanem országok, régiók biztonságát és gazdaságát fenyegeti, vagy fejlődésüket hosszabb ideig akadályozza. A nemzetközi terrorizmus a korábban alkalmazott kutatási módszerekkel nehezen vizsgálható, az ellene folytatott harc sem lehet sikeres hagyományos módszerekkel. Ez azt jelenti, hogy az ellene való harcban olyan eszközökre is szükség van, amelyek egyébként ellent mondanak a demokratikus államban elfogadott értékeknek és szabályoknak. Más szóval, érzékeny egyensúlyt célszerű létrehozni a szabadság, a demokrácia és a biztonság között. A terrorizmus, mint hadtudományi probléma vizsgálatához szükségünk van a terrorizmus és a politika kapcsolatának-, a terrorizmus és a fegyveres küzdelem összefüggéseinek-, a terrorcselekmények folyamatának vizsgálatára, valamint a terrorista szervezetek lehetséges stratégiájának az elemzésére.¹

A mai magyar közgondolkodásban nincs jelen a terrorizmustól való félelem, illetve nincsen közvetlen fenyegetettség érzés.

Ezt táplálják a különböző elemzések is, melyek nem számolnak Magyarország vonatkozásában reális fenyegetéssel.² A különböző szakszolgálatok, biztonsági szervezetek, fegyveres testületek feladatrendszere meghatározott. Ebben a rendszerben a Magyar Honvédség is rendelkezik képességekkel, melyeket folyamatosan fejleszt, szinten tart.³

¹ Szternák György: A terrorizmus, mint hadtudományi probléma. ZMNE jegyzet p. 3.

² 2073/2004. (IV. 15.) Korm. Határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról. Magyarország biztonsági helyzete szilárd, biztonságának alapvető garanciája a NATO és az EU keretein belül folytatott együttműködés. Magyarországot nem fenyegeti katonai agresszió, és az egyéb hagyományos fenyegetések kockázata is minimális, ugyanakkor új fenyegetések és kihívások jelentek meg, amelyekre csak nemzeti erőfeszítéseinket összehangoló kormányzati fellépéssel, képességeink tudatos fejlesztésével és rugalmas alkalmazásával, valamint széles körű nemzetközi együttműködéssel lehetséges hatékony választ adni.

³ 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről : 70. § (1) A Honvédség feladatai: b) a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségek - különösen a kollektív védelmi, békefenntartó és humanitárius feladatok - teljesítése, c) közreműködés az arra kijelölt és felkészített erővel a nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai felada-

Ez a képesség a különleges műveleti képesség. Ezen képesség „megtanulásának”, szinten tartásának van egy szelete, melyben a helikopterek alkalmazása nélkülözhetetlen. Ezt nem lehet a kiképzés során tankönyvből megtanulni, ehhez a helikopternek kell rendelkezésre állnia, a katona felkészítése, kiképzése így teljes. A helikopter speciális és sokoldalú felhasználása azonban lehetővé teszi, hogy a speciális műveleti aleggységtől függetlenül is alkalmazható legyen a legkülönbözőbb műveletekben, így a terror elhárító, vagy belső biztonsági műveletekben. A továbbiakban be kívánom mutatni, hogy a helikopter, mint speciális repülő eszköz milyen lehetőségekkel, repülési képességekkel rendelkezik, illetve ezen képességek birtokában hogyan, mi módon alkalmazható speciális feladatok megoldásában. Fontosnak tartom aláhúzni, hogy amikor ezekről az alkalmazási lehetőségekről beszélek, akkor nem elsősorban a Magyar Honvédség helikoptereire gondolok, hanem a helikopterre, mint repülő eszközre általában, melyek alkalmazásban állnak a világ fegyveres és rendvédelmi erőinél éppen úgy, mint a polgári életben is.

A HELIKOPTEREK ALKALMAZÁSÁNAK JELLEMZŐI, ELVEI

A helikopterek napjainkban meghatározó tényezői a világ valamennyi fegyveres erejének, mivel a harcászati feladatok igen széles és változatos spektrumában alkalmazhatók nagy harci alkalmazási hatékonysággal. A harcászati alkalmazhatóság széles köre ugyanakkor igényelte a helikopterek specializálódását, így jöttek létre szállító-, harci-, könnyű-, közepes- és nehéz helikopterek, illetve napjainkban megfigyelhető a kifejezetten kutató-mentő feladatok ellátására szolgáló típusok megjelenése.

A helikopterek minden egyes típusa vagy kategóriája rendelkezik saját, speciális jellemzőkkel, melyek meghatározzák a típus elsődleges alkalmazását, azonban vannak olyan általános érvényű alkalmazási tulajdonságok, melyek predesztinálják ezt a repülő szerkezetet a lehető legszélesebb körű alkalmazásra, így a speciális műveleti alkalmazásra is.

Melyek ezek a jellemzők:

- *sokoldalúság*: ahogy már utaltam rá, a speciális feladat mellett más jellegű biztosításra is alkalmas. Például egy szállító helikopter alkalmas közvetlen tűztámogatás végrehajtására is a fedélzeti fegyverzete révén;
- *mozgékonyosság*: a helikopterek működését nem korlátozzák a terepakadályok, mint például egybefüggő vízfelület, mocsár, erdők, természeti, vagy ember készítette akadályok, hegyek. Az üzemeltetéshez nincs szükség kiépített repülőtérré, vagy előkészített leszálló helyre. A személyi állomány be- illetve kirakodása függési helyzetben is (a talaj felett lebegve) végrehajtható;
- *rugalmasság*: a helikopterek sokoldalúsága és mozgékonyága mellett az a képességük, hogy gyorsan képesek áttelepülni, reagálva a harcászati helyzet változásaira. További előny, hogy a terep adta lehetőségeket rejtés, fedezés- maximálisan képesek kihasználni;
- *gyors reagáló képesség*: a szárazföldi műveletek biztosításában részt vevő helikopterek a támogatott erők közelében települnek, így biztosított a helikopter mozgékonyságának és rugalmasságának a kihasználása. A gyors reagáló képesség fokozható például az úgynevezett földi készenlét közbe eső leszállóhelyen, vagy riasztás hívásra harcászati fogások alkalmazásával;
- *meglepetés*: a helikopter sebessége, nagy manőverező képessége révén, földközeli magasságon, terepkövetéssel képes repülni nappal és éjjel is, amely képességgel meglepetést lehet elérni;
- *sebezhetőség*: beszélni kell róla, annak ellenére, hogy a kor színvonalán álló helikopterek rendelkeznek passzív és aktív önvédelmi eszközökkel. A helikopterek feladataikat a harcmező felett olyan magasságon hajtják végre, hogy kiváló célpontul szolgálnak minden létező és szóba jöhető tűzeszköz számára a földről és a levegőből egyaránt. Ez a fenyegetettség azonban nagymértékben csökkenthető a harcfeladat körülmények megtervezésével, manőverek alkalmazásával, a terep adta rejtő képesség kihasználásával.

tainak ellátásában.

A helikopterek harcászati alkalmazása esetén a következő főbb feladatokat hajthatják végre:

- légi mozgékony hadműveletek;
- csapatok és anyagok, harci-technikai eszközök szállítása;
- speciális erők érdekében végzett műveletek; légi roham és meglepés;
- közvetlen légi támogatás –Close Air Support (CAS);
- felderítés és a harcmező megfigyelése;
- tűzvezetés;
- légi vezetés és irányítás;
- légi aknatelepítés;
- elektronikai harc;
- kutatás és mentés (Search & Rescue –SAR);
- harci kutatás és mentés (Combat Search & Rescue –CSAR).

Logisztikai támogatás:

- sebesültek evakuálása (Medical Evacuation – MEDEVAC);
- belső biztonsági műveletek;
- humanitárius segélyakciók.

A felsorolás csak a főbb alkalmazási területeket és az ebből következő feladatokat jeleníti meg. Természetesen ezek a feladatok egymás kombinációjában is jelentkezhetnek.

SPECIÁLIS ERŐK ÉRDEKÉBEN VÉGZETT MŰVELETEK; LÉGI ROHAM ÉS MEGLEPÉS

A szállító helikopterek igen nagy hatékonysággal alkalmazhatók az ellenség által birtokolt fontos pontok lerohanásában, illetve meglepésében. Ezek a műveletek igen változatos céllal hajthatók végre. Például egy-egy ellenséges leszállóhely, vagy légvédelmi rakéta üteg, felderítő radar állomás megsemmisítése. De ugyanígy fontos pont lehet terroristák, diverziós feladatot végrehajtó csoportok, gerillák, komбатánsok által birtokolt objektum birtokba vétele is. Nem kívánom tovább sorolni a példákat, ugyanis egy adott harcászati helyzetben számtalan objektum fontos ponttá válhat. Ezen műveletek közös jellemzője, hogy a speciális erők helikopterek alkalmazásával jutnak a harc feladat végrehajtási körzetébe, szivárognak át az ellenség által birtokolt területre és ott meghatározott harc feladatot, diverziós tevékenységet hajtanak végre. Lényeges, hogy ez a csoport éppen a feladat jellege miatt kis létszámú, egy-két szállító helikopterre elosztva. Figyelembe kell venni a tervezésnél, hogy a leszállóhely értelem szerűen az ellenség tűzhatás körzetében van, tehát a helikopterek érkezése előtt közvetlenül a megfelelő tűztámogatást biztosítani kell. Éppen ezért a harcászati helyzet gondos elemzése függvényében az utóbbi időben megnőtt a szerepe ezen feladatoknál a harci helikopterek alkalmazásának is. Alaphelyzet, hogy ma már a szállító helikopterek minden esetben harci helikopterek oltalmazása mellett tevékenykednek. A harci helikopterek biztosítják a terület megtisztítását, felderítését, lefogását, illetve a szállító helikopterek földön tartózkodásának ideje alatt a terület teljes biztosítását. Éppen a Magyar Honvédségben rendszeresített MI-24 típusú harci helikopter, mely a hivatalos terminológia szerint harci-deszant helikopter-, alkalmas a kimondottan terror elhárító, vagy különleges műveleti feladatok ellátására. Ez a harci helikopter nagyfokú manőverezési tulajdonságai mellett képes a deszant terében speciális műveleti, terror elhárító stb.. csoportot a helyszínre szállítani, mindezt úgy, hogy a csoport részére biztosítja a feladat teljes vertikumú oltalmazását, aktív-passzív védelmét. Természetesen az ilyen légi roham műveletek mindig nagy kockázattal járnak, mivel igen sok a bizonytalansági tényező. Az ellenség ellenállása erősebb lehet a vártnál, a helikopter veszteség nagyobb a számítottnál, a támogató tüzelőkészítés hatástalan volt, a híradás megszakad, illetve speciális műveletek esetén teljes rádió csendben, vagy titkosított adat forgalom mellett történik a végrehajtás stb. A mindenkor harctéri parancsnok felelőssége, hogy a várható siker megérje a kockázatot és veszteséget, amit egy légi roham, rajtaütés eredményez.

BELSŐ BIZTONSÁGI MŰVELETEK

Vannak olyan katonai műveletek — és ez 2001. szeptember 11. óta élő valósággá vált — amelyek nem a külső ellenséggel vívott harc kategóriájába tartoznak. Az országot érintő terrorfenyegetés, a beszivárgó terroristák és a terrorcselekmények felderítése, elhárítása teremthet olyan szituációt, amikor a rendőrség erői nem elégségesek a hatékony elhárításhoz. Ilyen nem kívánatos szituációban a szállító helikopterek feladatai a következők lehetnek:

- a biztonsági terrorista ellenes erők gyors kijuttatása a veszélyeztetett körzetbe, azok biztosítása a levegőből;
- útlezárások biztosítása a terroristák feltételezett haladásának akadályozására;
- tűzszerész csoport gyors kijuttatása a helyszínre;
- közreműködés különböző terepszakaszok lezárásában a terroristák felkutatása során;
- lezárt terület felderítése vizuálisan és a fedélzetre telepített érzékelőkkel;
- személy és anyag utánpótlás szállítása a laktanyákba, rendőrőrsök körzetébe, ha ez közúton nem biztosított a fenyegetettség miatt;
- tömeg rendezvények megfigyelése, biztosítása;
- gyors sérült kimenekítés;
- fontos személyek biztosítása.

Biztonsági erők gyors kijuttatása: nem szorul magyarázatra, hogy az időtényezőnek mekkora szerepe van egy konfliktus helyzet feloldásában. Az ártatlan emberek, tűszok, minden veszélyeztetett ember, objektum, a konfliktus helyzet feloldása szempontjából fontos, hogy a biztonsági erők –katonai vagy rendőri-, a lehető legrövidebb idő alatt a konfliktus körzetébe jussanak. Erre a feladatra a helikopter a legalkalmasabb eszköz, hiszen nincsen érdemi akadály, mely nehezítené a biztonsági erők körzetbe juttatását. A leszállás sem okoz nehézséget, hiszen a helikopter nem igényel kiépített leszállóhelyet, bárhol le tud szállni az objektum közelében. Amennyiben mégis akadályozott a leszállás — harcászati helyzet miatt — akkor függési üzemmódon is lehetséges a biztonsági erők célkörzetbe juttatása.

Útlezárások biztosítása: az előzőekben már többször utaltam az időtényezőre. Rendkívül fontos egy terrortámadás körzetének a biztosítása, blokkolása. Ezzel lehet elérni, hogy a menekülő, helyszínt elhagyni készülő terroristákat a biztonsági erők el tudják fogni, menekülés közben meg tudják semmisíteni. A blokkoló erők meghatározott körzetbe juttatása helikopterekkel gyorsan végrehajtható. A kijuttatás során egyidejűleg lehetséges légi felderítés vezetése, a pillanatnyi valós helyzet detektálása, a terrorelhárító művelet rugalmas, helyzetfüggő alakítása a siker érdekében.

Tűzszerész csoport kijuttatása: a világban előfordult terrortámadások általánosítható tapasztalata, hogy az elkövetők az esetek meghatározó részében robbanó szerkezettel követik el a terrortámadást, vagy azzal fenyegetnek. Ilyen esetben szükséges a specialisták, tűzszerészek helyszínre juttatása a lehető legrövidebb időn belül, nagy biztonsággal. Erre a feladatra is a helikopter a legalkalmasabb eszköz.

Terepszakaszok lezárása: a helikopter repülési sajátosságaiból következik, hogy a terepakadályok gyors leküzdésével bármely pontra lehetséges megerősítő erők kijuttatása — akár rendőri, akár katonai — így blokkolva egyes körzeteket. Ezen körzet határokra lehetséges ellenőrző áteresztő pontok telepítése, azok mobil áttelepítése az operatív információ alapján. Ez a mobilitás csak a helikopter, mint speciális repülő eszköz által nyújtott lehetőségek alapján biztosítható.

Lezárt terület felderítése vizuálisan és érzékelőkkel: egy terrorcselekmény elkövetése után az elkövetők törekvése, hogy a terrortámadás helyszínét a lehető legrövidebb időn belül elhagyják. Felkutatásuk során körzetek, területek kerülnek lezárásra. Ezeket a területeket módszeresen át kell vizsgálni, fel kell deríteni. Ez a művelet történhet hagyományos módon vizuálisan, vagy különböző érzékelők alkalmazásával. Ezek a szenzorok lehetnek optikai, radar, infravörös, hő, radioaktív anyagérzékelők, stb. Ezek az érzékelők nagy pontossággal képesek érzékelni mozgást, hőmérsékletet, sugárzást. A magyar hadmérnökök által fejlesztett radioaktív sugárzást érzékelő berendezés a MI-24 harci helikopterre függesztve képes 100m magasságról normál utazó sebességen repülve ér-

zékelni, felderíteni olyan kicsiny sugárforrást, mely az emberi szervezetre még nem jelent veszélyt. A felsorolt különböző érzékelők nagy hatékonysággal alkalmazhatók a helikopterek fedélzetére telepítve, így növelve azok hatékonyságát.

Személy és anyag utánpótlás szállítása: a helikoptereknek képesek szükség esetén megerősítő erőket, illetve anyag utánpótlást eljuttatni a kijelölt körzetbe olyan esetekben is, amikor a közúti (vasúti, vízi) szállítás az adott útvonalak fenyegetettsége miatt nagyon kockázatos.

Tömeg rendezvények megfigyelése, biztosítása: a helikopter, mint repülő eszköz rendkívüli manőverező képességét lehet alkalmazni ezen feladat végrehajtásakor. Ez azt jelenti, hogy a helikopter repülési sebesség tartománya nullától az adott típus maximális sebességéig terjed, vagyis lebegési üzemmódon, egy helyben, egy adott pont felett tartózkodva, vagy minimális előrehaladó sebességgel lehet egy rendezvényt, annak lefolyását, biztosítását megoldani. Figyelemmel lehet kísérni a résztvevő tömeg mozgását, reagálását, tevékenységét, időben lehet információt juttatni a rendezvény biztosításáért felelős vezetőknek. Lehetőség van az információk alapján a biztosító erők manővereztetése. Adott esetben a rendezvény biztonságáért felelős személy a helikopter fedélzetén tartózkodva, légi vezetési pontként is alkalmazhatja a helikoptert.

Gyors sérült kimenekítés: egy terrorcselekmény helyszínén a legkülönbözőbb mértékű sérülést szenvedett emberek találhatók. Szintén előfordulhat, hogy a terror elhárító akcióban résztvevők között van sérült. A helyszín, a körülmények és számtalan egyéb tényező befolyásolja, hogy hogyan lehet, hogyan célszerű a sérülteket a helyszínről minél előbb az ellátási körzetbe juttatni. Katonai alkalmazás esetén ennek a műveletnek külön követelmény rendszere van melyet a katonai szakirodalom MEDEVAC, AE⁴ néven ismer.

Fontos személyek biztosítása: a különböző rendezvények biztosításával összefüggésben bemutattam, hogy ez a feladat a helikopterek alkalmazásával hogyan valósítható meg. A fontos személyek biztosítása szintén hasonló elvek szerint történhet. A VIP biztosítás különböző módon hajtható végre: a fontos személy útjának felügyelete, kísérése a levegőből, az útszakasz és környezete folyamatos felderítésével; szükség esetén kitérő-alternatív útvonal kijelölése a levegőből; a gépjárműre szállás illetve a megérkezés helyszínének biztosítása a levegőből; a VIP találkozó helyszínének oltalmazása a levegőből. Ez utóbbira hazánkban is volt már többször példa.⁵ Ilyen esetekben az adott objektum körzetében a földön és a levegőben különböző szektorokat jelölnek ki, amelyekben megszervezik a légi irányítást és a biztosítási feladatokat. Esetünkben ez azt jelenti, hogy a földfelszíntől az alacsony magassági tartományig (400m–600m) terjedő légtérben a helikopterek a klasszikus Air Policing⁶, légi rendészeti-légtér ellenőrzési feladatot látják el. Ebben a légtér részben a helikopterek nagy hatékonysággal alkalmazhatók a kis sebességű, kis magasságon repülő repülőszervezetek azonosítására, feltartóztatására és szükség esetén megsemmisítésére. Erre a feladatra a harci helikopterek alkalmazása a javasolt, mivel manőverező képességük és fegyverzetük alkalmassá teszi őket a légi harc megvívására.⁷

ÖSSZEGZÉS

Napjainkban a világ, környezetünk generális változást él meg. Alapjaiban változnak meg a hadseregek, belső biztonsági erők alkalmazási elvei. Mindez azért, mert új kihívások, fenyegetések jelennek meg, melyekre egy egészségesen gondolkodó társadalomnak, mely demokratikus elvek alapján szervezi meg működését, válaszolnia kell saját biztonsága érdekében. A megváltozott alkalmazási elvek kikényszerítik a sokoldalúan és hatékonyan alkalmazható eszközök bevetését. Ezek sorába tartozik a helikopter is. A helikopter nagy manőverező képességgel rendelkező, széles sebesség tartományban alkalmazható, függőleges fel- és leszállásra is képes speciális repülőeszköz. A fenntartása pénzbe kerül, mint minden ember alkotta eszközé. A világban, de közvetlen környezetünkben is áldoznak a helikopterek fenntartására, korszerűsítésére, újak beszerzésére. A helikopterek ugyanis rendelkeznek azokkal a képességekkel, amelyek lehetővé teszik, hogy hatékonyan vegyenek részt a biztonság, megőr-

⁴ MEDEVAC-Medical Evacuation, AE- Aero-Medical Evacuation: Légi Egészségügyi Kiűrités.

⁵ Balatonőszödi kormányfői találkozó biztosítása 2004 októberében.

⁶ Air Policing-Légi Rendészeti Feladat

⁷ Rolkó Zoltán: Helikopterek Légiharca. Tudományos diákköri dolgozat. ZMNE, 2007.

zésében. Ezért a helikopterek fenntartására fordított pénz sokszorosán megtérül, legyen szó a haza fegyveres védelméről, katasztrófa védelmi feladatok ellátásáról, kutatás-mentés biztosításáról, betegszállításról, vagy a terrorizmus elleni küzdelemről.

Kulcsszavak: helikopter, terrorizmus, speciális erők, légi roham, meglepés

Keywords: helicopter, terrorism, special forces, air attack, surprise

FELHASZNÁLT IRODALOM

SZTERNÁK György: *A terrorizmus, mint hadtudományi probléma*. -Bp.: ZMNE. (Egyetemi jegyzet)

2073/2004. (IV. 15.) Korm. Határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról.

2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről.

ROLKÓ Zoltán: *Helikopterek légiharca*. -Bp.: ZMNE, 2007. (Tudományos diákköri dolgozat)